

MAKTAB YOSHIDAGI KICHIK BOLALAR KITOBXONLIGI

Meretgeldieva Aygul

Boshlang'ich ta'lim fakulteti 3-kurs talabasi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.8220003>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 25-July 2023 yil
Ma'qullandi: 28-July 2023 yil
Nashr qilindi: 07-August 2023 yil

KEY WORDS

bolalik, ona allasi, adabiyot namunalari, bolalar adabiyoti, ertak, qo'shiq, topishmoq, maqol, tez aytish, xalq og'zaki ijodi

ABSTRACT

Ushbu maqolada shular bayon qilinadiki, maktab yoshidagi bolalarning qanday qilib kitob o'qishga jalb qilish, ularni kitobga bo'lgan mehr-muhabbatining qanday shakllanishi hamda uni doimiy ravishda so'ndirmasdan bardavom qilish uchun qilinadigan ishlar va adabiyot gulshanlari berilgan.

Bola - bu beg'uborlik, shodonlik, samimiyat, go'zal va betashvish umr mezonidir. Uning harakatlari va quvnoqligi kishini lol qoldiradi. Odatda bola bu dunyoga kelibdiki, birinchi navbatda onani taniydi, onaizorning hidini, qadam tashlashini, nafas olishini, darxol biladi. Ona bir qadam o'zidan uzoqlashsa harhasha qiladi, yig'laydi. Chunki bu norasida bola onaning qornidayoq uni o'ziga kashf qilib olgan. Shu onaning ko'magida atrof-muhit bilan, o'zini qurshab olgan olam bilan tanishadi. Shu bilan birgalikda, onaning allasi, qo'shig'i, ertagi, murg'ak qalbida bir umrga muhrlanib qoladi.

Adabiyot namunalari tinglab, voyaga yetgan bolalarning o'yinlari, ularning shoxliklari, xayollari, qiziqishlari, g'ayraoddiy gap-so'zlari - bular bolalarning ma'naviy dunyosini boyitadigan omillardan biri hisoblanadi. Ertak, alla, topishmoq, maqollarda kuzatganimizdek, insonlarga, jonzotlarga, ta'biatga bo'lgan mehr-muhabbat, do'stlik va o'rtoqlikning ilk tiyg'ulari, yaxshilikka nisbatan uyg'ongan dastlabki minnatdorchilik hissi, har narsaga chanqoqlik bilan qiziqib qarash kabilarning barcha-barchasi bolaning ma'naviy dunyosini boyitishi, uning xayoli va tasavvurini kengaytirishi lozim.

Bu davr bolalar kitobxonligi, asosan, ota-onalar va tarbiyachilar tomonidan amalga oshiriladi. Hali hech narsani bilmaydigan ya'ni o'qish, yozish va chizishni bilmaydigan maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalar dunyo sirlaridan butunlay bexabar bo'ladilar. Ular misoli oq qog'oz bo'lishadi. Bu oq qog'ozga go'zal tasvirni tushira olish o'qituvchining eng oliy vazifasidir. Qiziquvchan bolajonlar esa har narsaga darrov kirishib ketadilar. Kichkintoylar o'zlari qurshagan olamni tezroq bilib olishga, uni o'rganishga intiladilar. Bunda ota-onalar va tarbiyachilar bolalarga yaqindan yordam berishlari lozim hisoblanadi. Bu davr bolajonlariga o'qib beriladigan har qanday asarning hajmi qisqa, mazmuni sodda bo'lishi talab etiladi. Shuningdek, kitoblarning rasmlari rang-barang, harflari esa yirik-yirik bo'lishi maqsadga muvofiqdir. Chunki maktab yoshidagi bola o'yinqaroq bo'ladi, atrofdagi rang-barang

narsalarga qiziqadi. Yana-da ular tez charchab qolishadi, shuning uchun ularning yozuvlari katta va sodda ko'rinishda namoyon bo'ladi.

Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalar tinglaydigan asarlarning ko'pchiligini alla-qi-shiq, ertak, topishmoq, maqol, tez aytish xalq og'zaki ijodiy asarlari tashkil etadi. Bulardan tashqari yozuvchilarning asarlari ham maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalar uchun qo'l keladi. Bu yoshdagi bolalarga tavsiya etiladigan asarlar ularga zavq-shavq bag'ishlaydi. Jumladan, bolalar shoiri Anvar Obidjonning "Suhbat", Shukur Sadullaning "Lola va mushuk" kabi she'rlari misol bo'la oladi.

Xulosa qilib aytganda, bolalar o'zlari tinglagan asarlari yordamida asta-sekin atrof-muhit bilan tanishadilar, ona yurtga mehr-oqibatli bo'lishni, tabiatni asrashni va mehnatni sevishtirishni o'rganadilar, eshitgan ertak qahramonlarini xatti-harakatlarini baholashga o'rganadilar. Shular kabi ro'llarini ijro etib ko'radilar. Bunday tuyg'u ularga zavq bag'ishlaydi va yanada o'rganishga ehtiyoj ortib boraveradi.

Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalar adabiyoti - o'ziga xos adabiyot. Bu o'ziga xoslikning asosini uning o'quvchilariga emas, asosan eshituvchi tinglovchi bolalarga mo'ljallanganidan izlash kerak. Bu adabiyotning kattalar, kichik va o'rta yoshli maktab o'quvchilari adabiyotiga o'xshash va farqli xususiyatlari bor. Ular bir-biridan qiziqarli bilan nihoyatda go'zal suratda gavdalanadi. Barcha yoshdagi o'zbek bolalar adabiyotining mavzulari, g'oyalari, obrazlari nihoyatda xilma-xil. Bu asarlarning pedagogik-tarbiyaviy ahamiyati shundaki, ularda insoniylik, adolatparvarlik, mehnatsevarlik, o'rto'qlik, do'stlik, to'g'rilik, xalollik, oqillik, qo'rqqanlik, jasurlik, samimiylik va boshqa ijobiy fazilatlar ulug'lanadi: qo'rqqanlik, munofiqlik, xudbinlik, dangasalik, aldamchilik, ayyorlik, manmanlik, odobsizlik kabi yomon hulq-atvorlar qoralanadi: Adiblarimiz o'zlarining eng yaxshi asarlarida badiiylikning asosiy bo'laklarini tashkil etuvi aks ettirish va obraz yaratish usullari vositalaridan foydalanganlar va maktabgacha yoshdagi bolalar adabiyotining o'ziga xosligi masalalariga rioya qilganlar.

Maktabgacha yoshdagi bolalar janrlari kattalar va maktab o'quvchilari nashriga nisbatan unchalik ko'p emas. Bog'cha yoshidagi bolalar nasrida yirik hajmli, murakkab qurilmali asarlar - roman qissa janrlarida yozilgan asarlar ham uchramaydi. Maktabgacha tarbiya yoshidagi jahon bolalar nasrida bo'lganidek shu yoshdagi o'zbek bolalar nasrining ham eng taraqqiy etgan janrlari ertak va hikoyadir.

O'zbek adabiyotlari insonparvarlik, vatanparvarlik, baynalminal, ahloqiy, tarbiyaviy va boshqa g'oyalarini kichikintoylar qalbiga qiziqarli, ta'sirli shakllarda yetkazishda ertak va hikoya janrlarining o'ziga xos badiiy xususiyatlaridan ijodiy foydalanganlar.

Jamlab aytadigan bo'lsak, biz bo'lajak kadrlar har bir ilmni sinchiklab o'rganishimiz va bolalar uchun foydali va kelajagini yorqinroq qilishga o'z ulushimisizni qo'shadigan buyuk ishlarni qilishimiz - buyuk vazifamizdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Q.Husanboyeva, M.Hazratqulov, Sh.Jamoldinova "Boshlang'ich sinflarda adabiyot o'qitish metodikasi" kitobi. Toshkent-2020
2. R.Tolipova, O.Mavlonova, D.Xojaeva "Til va adabiyot ta'limi" kitobi. Toshkent-2004
3. azkurs.org
- 4.fayllar.org